

JSME PARTNEREM MĚSTŮM A OBCÍM, KTERÉ CHTĚJÍ ZLEPŠIT KLIMATICKOU ODOLNOST, ŘÍKÁ PETR BIRKLEN*

Jaroslav Badůra

„Cílem klimaticky odolného města je najít ten správný mix opatření, která pomohou město či obec ochránit jako příjemné místo k životu, i když se bude dlouhodobé klima měnit,“ říká Petr Birklen, místopředseda představenstva regionální rozvojové agentury MSID (Moravskoslezské Investice a Development).

Dnes je velmi často zmiňováno téma klimatické odolnosti nebo zodpovědnosti. Jak by vlastně mělo vypadat takové ideální klimaticky odolné město či obec?

Jedno takové měřítko neexistuje. Nejenže každé město nebo obec jsou unikátní, ale leží často v odlišných částech naší země, a podle toho se konkrétní problémy související se změnou klimatu v nich mohou lišit. Takový nejzřetelnější fenomén, který pozorujeme v posledních letech, jsou nejrůznější extrémy, ať už jsou to výkyvy teplot, srážkové extrémy, silný vítr. Vlastně to je předzvěst nového normálu, tedy něčeho, co zde bude za pár let běžné. Na tyto podmínky nejsou naše příbytky, obce a města ani krajina stavěné. Prostě ten trend změny je příliš rychlý, což vyžaduje i celkem radikální změny v pohledu třeba na utváření měst i konstrukci budov. Pro města i obce je podstatné dobře si vyhodnotit největší problémy a hrozby, které s dopadem těchto nadcházejících změn souvisí. Na druhou stranu to není žádná raketová věda a dělá to nejspíš každý z nás i u sebe doma, aby zabránil škodám nebo aby se mu na jeho pozemku dobře žilo. Když vím, že mi teče za každého deště do sklepa, budu se snažit to řešit, protože následné škody budou mnohonásobně dražší. Nebo když na terase není za horkého dne k vydržení, budu hledat způsob, jak ji zastínit nebo obklopit zelení, aby se prostředí přirozeně ochlazovalo. Cílem klimaticky odolného města je najít ten správný mix opatření, která pomohou město či obec ochránit jako příjemné místo k životu, i když se bude dlouho-

dobé klima měnit. Úkolem každé samosprávy je zodpovědně pečovat o území ve prospěch jeho obyvatel a tyto nové trendy je prostě potřeba do celého systému služeb občanům začlenit. Ve skutečnosti ale právě zde nastává řada obtíží, neboť nové situace znamenají často nestandardní řešení, na které nejsou agendy měst vždy připraveny. Týká se to třeba územního plánování, systému veřejných zakázek, dostupnosti odborných kapacit a dalších oblastí. Změny na úrovni jednotlivých agend, abychom mohli cíle dosáhnout s kýženým výsledkem, budou potřeba.

Jak přistupuje MSK k otázce větších extrémů počasí a celkově projevům nepříznivých dopadů změny klimatu?

Aby kraj lépe chápal rizika plynoucí ze změny klimatu na svém území, nechal si již v roce 2018 zpracovat analýzu zranitelnosti a následně i adaptační strategii na dopady změny klimatu, která byla přijata v roce 2020. Kraj se tak stal vůbec prvním krajem, který takovou strategii měl. Strategie je sektorová, tedy pro každý sektor, jako je vodní hospodářství, lesní hospodářství, průmysl a další, stanovuje sadu opatření ke zmírnění negativních dopadů. Mít takovou strategii je ovšem jedna věc, druhá pak jak ji systematicky naplňovat. Tahle otázka byla rozhodujícím momentem pro přípravu projektu LIFE COALA, který je zaměřen na vytvoření podmínek pro realizaci potřebných klimatických projektů a dalších aktivit. Cílem projektu je posílit klimatickou odolnost kraje, tedy jeho připravenost na změny klimatu včas a správným způsobem reagovat. Kromě

potřebných kapacit, odborníků, kteří se tématu na kraji, městech i obcích věnují, pomáhá projekt i s konkrétními zelenými projekty a poskytuje odborné základy, jakési regionální know-how, které se opírá o kvalitní již zrealizované projekty, jejich technické řešení, ale i ověřené metodické přístupy apod. Projekt má v neposlední řadě i značný transformační potenciál, protože usiluje o podporu inovací napříč veřejnou správou nebo i v oblasti podpory startupů. Ambicí projektu je do roku 2030 vyčerpat více než 5 miliard Kč na komplementárních projektech. Jedná se především o projekty, které by měly ozelenit naše města i obce, ale pomáhat i s nakládáním s dešťovými vodami nebo zlepšit stav naší krajiny.

Projekt LIFE COALA skončí v roce 2031. Bude podle vás už v té době kraj klimaticky odolný?

Klimatická odolnost je běh na dlouhou trať a obávám se, že ani za těch zbývajících sedm let se někde nepotkáme u vítězného zvolání „Máme hotovo!“. Ono to je dáno především tím, že klimatická změna má nějakou dynamiku. Nekončí k nějakému datu, nemá jízdní řád pro nárůst teplot nebo srážek. Ještě před 20 lety to vypadalo, že projevy klimatické změny budou přicházet pomaleji, ale ono se třeba v Evropě otepluje daleko rychleji, než si odborníci mysleli. Jak to bude dál, umíme dnes dohlédnout jen částečně, zbytek patří přírodě a ty naše předpovědi bude třeba pravidelně korigovat dle pozorování a nových propočtů. Co nám ale může pomoci, a na to se zaměřujeme v projektu LIFE COALA,

* Rozhovor je přetištěn na základě udělení licence z časopisu Patriot č. 5/2024.

je postavit společně systém spolupráce a vzájemné podpory napříč regionem, abychom mohli tyto trendy včas zachytit, věděli, jak na ně reagovat a taky jak rychle připravit kvalitní a potřebné projekty. Na tom nyní pracujeme. Aktuálně stavíme základy takového systému. Dnes už má kromě kraje i většina měst nad 10 tisíc obyvatel adaptační strategii. Díky zpracovaným studiím víme, kde máme v území největší problémy. Funguje Klimatická aliance, kde dochází k přenosu informací mezi městy a obcemi, ale i odborníky a vysokými školami. Máme portál MiSe Klima, který je plný inspirace a příkladů hotových fungujících projektů. Práci odstartovala i poradenská centra, která umí poradit na míru jednotlivých projektů. Teď se potřebujeme zaměřit na konkrétní projekty. Do roku 2030 chceme využít více než 5 miliard Kč z evropských fondů na jejich realizaci, a to bude vyžadovat velké nasazení.

Má kraj oproti ostatním krajům svá specifika?

Moravskoslezský kraj patří geograficky k těm nejpestřejším. Na západě i na východě máme hornatá území, která patří v rámci ČR mezi ty srážkově bohatší (zejména Beskydy, kde naprší v rámci ČR vůbec nejvíc vody). Máme ale také rozsáhlé zemědělské oblasti soustředěné v Moravské bráně a na Opavsku. Ty jsou zase náchylné k přehřívání a vysychání. Mezi největší unikáty ale patří to, že bezmála 60 % obyvatel kraje žije ve městech nad 20 tisíc obyvatel, a toto číslo dále roste. Když bych to trochu zjednodušil, tak z hlediska klimatických rizik nemáme třeba ve srovnání s Jihomoravským krajem až takový problém s dostupností povrchových vod, ale s tím, že populaci kraje tvoří především městská populace a že jsou rizika soustředěna hlavně do měst a v nich na zranitelné skupiny obyvatel, jako jsou děti a senioři. Proto má adaptace sídel v našem kraji opravdu velký význam. Rád bych se dotkl ještě jednoho specifika, které nás od většiny krajů také odlišuje, a tím je uhelná minulost. Zabrousím tím také ještě do jedné související oblasti, kterou je snižování emisí skleníkových plynů. Transformace průmyslu i energetiky v souvislosti s odchodem od uhlí, udržení konkurenceschopnosti i bez-

pečnosti představují pro náš kraj asi největší úkol. Může se zdát, že klimatická zodpovědnost není v této oblasti klíčové téma, ono to ale spolu souvisí už jen s ohledem na fakt, že transformace průmyslu i energetiky musí být postavena na inovacích. A tady se otevírá velký prostor pro vodíkové technologie, obnovitelné zdroje nebo nová odvětví průmyslu, kde můžeme bezesporu využít naše průmyslové know-how a přitom se už dále neupínat k fosilním zdrojům. Je zde i velký příslib financí, které jsou na dekarbonizaci určeny, a to je pro náš kraj velká příležitost, jak ukázat úspěšnou transformaci. Malým dílem do skladačky může být také to, že třeba v rámci projektu LIFE COALA se MSID prostřednictvím programu Envi-booster zaměřuje na podporu startupů rozvíjejících environmentální technologie. To je velký příslib technologických novinek, které by mohly transformaci průmyslu v kraji v tomto směru také pomoci.

Co konkrétně řeší MSID?

Naším hlavním cílem je být partnerem městům a obcím, které připravují zelené projekty směřující ke zlepšení jejich klimatické odolnosti. Jsou to projekty řešící veřejná prostranství nebo projekty na zlepšení stavu krajiny navazující na zastavěné území. K tomu jsme zřídili poradenské centrum, které poskytuje kompletní služby při přípravě i realizaci takových projektů. Obrátit se na nás mohou všechny obce i města, která o takových projektech přemýšlí. Zdarma pomůžeme s přípravou záměru, zadáním studií, komunikací s jejich dodavateli, zadáním projektových dokumentací, ale i kontrolou při vlastní realizaci, aby byla technicky provedena správně. Zřídili jsme k tomu tým, který disponuje experty, jako jsou architekt, krajinář, expert na vodní hospodářství nebo odborník na veřejnou zeleň. Ten tým je opravdu zkušený, často není jednoduché v rámci kapacit na úřadech tyto odbornosti zajistit, a my tak můžeme pomáhat těm opravdu nejkvalitnějším projektům. Takový servis je zatím napříč kraji v ČR unikátní. V rámci projektu LIFE COALA to je naše vlajková loď, ale těch aktivit je více. Pro sedm měst v kraji jsme zpracovali adaptační strategii, udělali jsme rozsáhlý reprezentativní průzkum veřejného mínění v kraji na

téma klima a transformace. Nad rámec služeb projektu v MSID také usilujeme o to, abychom v rámci přípravy ploch pro bydlení nebo podnikání, kde spolupracujeme s obcemi i dalšími subjekty, také pamatovali na jejich odpovědné řešení vůči životnímu prostředí i klimatu. Chceme, aby naše služby byly současné a v souladu s evropskými trendy.

Kde se o tématu a dění (nejen) v MSK můžeme více dovědět?

Pokud má někdo zájem o ucelenější informace nebo se dokonce zajímá o konkrétní opatření, co jsou zač, chce se podívat na příklady už hotových projektů a podobně, určitě doporučuji nově spuštěný portál MiSe Klima (www.miseklima.msk.cz). Myslím si, že se nám společně s kolegy z krajského úřadu opravdu povedl. Zatím v ČR totiž neexistuje takto komplexní informační portál, který se prakticky věnuje otázkám spojeným (nejen) s adaptací na změny klimatu. Pozitivní zpětnou vazbu máme i od Ministerstva životního prostředí a podle mého má portál potenciál oslovit zájemce o podobné informace i z jiných krajů. Jinak informace o projektu LIFE COALA jsou na stránkách projektu www.lifecoala.cz.

Rozumí lidé v kraji problematice? Nechystáte k tomu nějaké kampaně?

V roce 2022 jsme zveřejnili průzkum veřejného mínění, který se postojem veřejnosti k tomuto tématu podrobně věnoval. Z něj vyplynulo, že téměř 60 % lidí v kraji vnímá klimatickou změnu jako velký problém a tři čtvrtiny z těchto lidí si myslí, že reagovat je potřeba hned, nebo nejpозději v nejbližším desetiletí. Zejména to vnímání potřeby rychlé akce u tak velké části veřejnosti nás opravdu překvapilo. Na druhou stranu lidé často nevědí, co přesně by se mělo podniknout a jak se mohou sami zapojit. To naopak ukazuje, že o tématu se mluví často jen obecně a bez srozumitelných východisek. Tady bych ještě zmínil, že lidé spíše rozumí konkrétní lokální akci než těm, které mají spasit svět, vzdálené ekosystémy, lední medvědy apod. To už nám dává docela slušný recept na to, jak s lidmi hovořit, co dělat, aby to mělo podporu. Dává nám to taky vědomí, že lidé toto

téma chtějí řešit a že je žádoucí se mu nevyhýbat. Sice nechystáme jednorázové a bombastické plošné kampaně, ale v komunikaci zejména na sociálních sítích na to myslíme. Ono je totiž potřeba s lidmi hovořit trvale a být jim v jejich obavách, ale i vyvstálých otázkách co nejbliž. Již dříve zmíněný portál MiSe Klima doprovází také profil na Facebooku, kde se snažíme téma klimatické změny komunikovat pozitivně a hlavně prakticky. Chceme ukazovat,

co se dá dělat a jak. Jsou to často jednoduché věci, jak si upravit zahradu, jak sekat trávník, jak využívat dešťovou vodu a podobně. Ukazovat chceme ale i větší projekty obcí nebo developerů a na nich to, čím jsou vlastně prospěšné nejen pro klima, ale i pro lidi. Chceme, aby lidé pochopili, že se nejedná o nějaké sci-fi projekty, ale hlavně projekty, kolem kterých třeba denně chodí nebo je sami využívají. V komunikaci fungují výborně také ambasadoři, což mohou

být třeba starostky a starostové, kterým se něco podařilo. Vyšlapali si svou cestu a ukazují, jak by se to mohlo dělat, a tím inspirují ostatní. Myslím, že dnes má každý svých každodenních starostí dost a není potřeba strašením s klimatickou změnou přidělovat další. To pak lidi spíše od tématu odrazuje.

Jaroslav Baďura
šéfredaktor časopisu Patriot

ENGLISH ABSTRACT

“We Are a Partner to Cities and Municipalities which Want to Improve their Climate Resilience”, says Petr Birklen, by Jaroslav Baďura

“The goal of a climate-resilient city is to find the right mix of measures that will help protect the city or municipality to be a pleasant place to live, even in context of the long-term climate changes,” says Petr Birklen, vice-chairman of the board of the regional development agency MSID (Moravian-Silesian Investment and Development).